Verkorte versie van de toespraak van Jan Terlouw tot het congres van D'66 op 29 november 1975 te Leiden

We hebben een jaar achter de rug dat waarschijnlijk uniek is in de parle- mentaire geschiedenis.

Daar zaten we, met een partij die zich bijna had opgeheven nadat de kiezers hun zegje hadden gezegd.. Als fractie toch betrokken bij nagenoeg alle spanningen die het kabinet hebben beroerd, en heel nauw betrokken bij: de Oosterschelde, het abortusvraagstuk, de financiering van de woningbouw en de hoogte van de huren, het aftreden van een bekwame staatssécrétaris die van zijn hart geen moordkuil wenste te maken - ik noem maar een paar gevallen.

Een fractie waaraan de stormen niet ongemerkt, voorbij zijn gegaan, waardoor sommige leden zieh in de diaspora zijn gaan bevinden, of die nu PvdA of DAC moge heten. Maar, ik verklaar met nadruk, een fractie waarvan alle leden zich nauwgezet houden aan hun taak om het D’66-programma en Keerpunt uit te helpen voeren en gemaakte afspraken met de progressievé partners na te komen.

Een eigenaardige positie inderdaad, maar geen ongelukkige, omdat we ondanks alles ons zelf trouw zijn gebleven. We hebben als partij, als leden van de regering, als fractie, onze politieke waardigheid" behouden. We hebben onze beloften niet verbroken. We hebben ons verlies onder ogen gezien en toegegeven. We hebben niet, zoals DS'70, de verkiezingscatastrofe vorig jaar als een klein inconvenient opgevat, een klein ongemak dat weer voorbijgaat. Daardoor is onze geloofwaardigheid behouden gebleven en ik meen dat. onze fracties een rol spelen die heel wat minder verwaarloosbaar is dan sommigen zouden willen.

In 1966 was het bestel vooral verstard. De partijbonzen waren enorme bonzen, de onmondigen waren enorm onmondig, het gesjoemel achter gesloten deuren was tot een kunst verheven.

Er is op dat gebied iets veranderd. Natuurlijk blijft er ook ten aanzien van democratisering en medeverantwoordelijkheid veel te wensen, maar er is toch ook het een en ander bereikt.

Nu, in 1975 zou ik het bestel niet in de eerste plaats karakteriseren als moe en ziek.

Ik zou nu willen zeggen: het bestel is niet opgewassen tegen de veranderingen die zich aandienen. Het bestel rooit het niet.

De samenleving is door een bocht aan het gaan. De tijd van de industriele- expansie

is voorbij of bijna voorbij. De oplossingen van vroeger gaan niet meer op. De honger naar vaatwasmachines en kleurentelevisies neemt af. We komen er achter dat je kanker kunt krijgen van asbest en dat zint ons niet. Kunststoffen worden weliswaar niet dof, want zij glanzen voor eeuwig, maar hun glans wordt wel monotoon.

De samenleving moet door de bocht, moet van materiele groéi naar immateriele groei. De assen kraken, de wielen dreigen te breken. De werkeloosheid woedt, het milieu dreigt weer in het vergeetboek te geraken, oude conjunctuurinstrumenten worden opgepoetst, maar oud blijft 't.

We kijken aan tegen een nieuwe situatie, een verandérende tijd. Dat vraagt een oorspronkelijke, een ondogmatische aanpak. Nieuwe Problemen vragen onbevangen denkkracht. .Waar moet die vandaan komen?

Voor de zoveelste keer ligt de vraag op tafel; wat doen we met D'66?
Welnu, als ik het politieke krachtenveld bekijk, maar vooral als we meemaken hoe de “samenleving zieh kreunend in een andere richting gaat bewegen, móet gaan bewegen, dan is een gerechtvaardigde vraag, een verplichte vraag: kun je de problemen overlaten aan anderen?

Kun- je ze overlaten aan een VVD die ze niet eens ziet?

Kun je ze overlaten aan confessionele partijen die politiek en kerk door elkaar blijven halen?

Kun je ze overlaten aan een PvdA, voor wie het zo’n heksentoer is om af te wijken van de oude paden waarop vroeger de handwijzers zo helder verlicht waren?

Kun je ze overlaten aan een PPR, die zulke bevlogen profeten.in haar.midden heeft, maar voortdurend aanvechtingen heeft zich met het badwater ook van het kind te ontdoen?

Kunnen wij, als D'66-ers, de politek aan de anderen overlaten?

Misschien kan dat niet.

Vorig jaar hoorde ik bij degenen die vonden dat D'66 de consequenties moest trekken uit het électorale verlies. Ik vond en vind dat de kiezers recht hadden op zo'n houding. Ik vond en vind dat al degenen die voor D'66 hebben gewerkt, recht hadden op een houding die hun politiek handelen, de uitspraak in het verleden gedaan, niet ongeloofwaardig maakte.

Nu is de situatie anders.-.Nu staan we op nul en iedereen weet dat. Dat hoeft niet meer erkend- te worden. Vanuit die nulpositie hebben we alle recht, kunnen we heel

goéd. geloofwaardig nagaan- wat we zullen doen. In mijn ogen ben je gerechtigd je; als politieke partij aan de kiezers te presenteren als je minstens voldoet aan de volgende voorwaarden:

a. Je moet- iets wezenlijks te bieden hebben wat andere partijen niet hebben.

b. Een redelijke hoeveelheid kiezers moet aan dat wezenlijke behoefte hebben.

C. Er moet een redeliijke kans 'zijn dat je dat wat je hebt te bieden over het voetlich kunt krijgen.

Voor alle- drie punten geldt dat het te vroeg is om vast te stellen of we er weer aan zullen kunnen voldoen, te vroeg om te beslissen of we op zullen staan en het. nulpunt zullen verlaten. Maar ik wil u wel zeggen welke Strategie daarvoor In mijn 'Ogen mimimaal nodig is, aan welke punten moet worden voldaan om mij persoonlijk te laten overwegen om mee te doen. '

1. Geen regeerakkoord voof de volgende periode. onderhandelen vanuit het nul-punt is onderhandelen met macht nul. Dat is geen onderhandelen, dat is eronder door doorgaan.

2. Regeren met de PvdA niet schuwen als aan een aantal, voor of na de verkiezingen-te formuleren voorwaarden wordt voldaan.

3- De VVD maakt steeds duidelijker dat zij geen modem-liberale-maar een conser-vatieve partij is. Met zo'n partij in een regering zitten is niet mogelijk.

4. Indien we in.de oppositie terechtkomen wordt die oppositie volstrekt onaf hankelijk gevoerd.

Dit minimale strategische kader is niet een verloochening van een oude lijn. Mijn verlangen om een redelijke, -progressieve, ondogmatische politiek te voeren Is geen millimeter verschoven. Maar nieuwe tijden, nieuwe problemen, nieuwe omstandig-heden, vragen een nieuwe Strategie. En als je de PvdA ziet opereren met de macht, dat is ook niet altijd aangenaam. Wel leerzaam.

Men spreekt over een gat inhet midden en over praten met verwante groeperin- gen. Als er al een gat in het midden is dan springt een ander daar maar in. Wij horen daar niet. Als wij zoudén besluiten het nulpunt te verlaten dan bestijgen we een bergtop, zoals we eerder hebben gedaan. Als we volgend jaar besluiten dat te doen als wé naar eigen inzichten, volgens eigen beslissing, de knieén rechten en de bloedsomloop aanjagen, dan zien we wel of er geestverwanten zijn die zin hebben om dezelfde bergtop- te beklimmen.

....politiek mag niet een zaak zijn van mensen aan de top. En daarom, als.het klimaat voor D'66; verbetert, dan zal dat ook,- dan zal dat vooral moeten blijken uit kleine acties in het land, kleine uitlopers die bij de eerste warme dag in -korte tijd omhoogschieten tot forse gewassen. Kortom, een belangrijke voorwaarde om de kernvraag over D'66 volgend jaar te kunnen beantwoorden, is of u in de komende tijd bereid bént om weer op sjouw te gaan, of u uw oor in eigen omgeving te luisteren wilt leggen, of u vonken aan wilt blazen. We hebben vorig jaar doelbewust plaatsgénomen op hét nulpunt. Dat wil zeggen dat we niet moeten gaan hengelen naar een soort opleving. We moeten sober, maar effectief, bezien of we iets bréngen, iets nieuws, maar vanuit dezelfde mentaliteit die de oude, harde kern van D'66 nooit heeft afgelegd.

We spreken elkaar nog.